

ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЕТНОМУЗИКОЛОГІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Володимир Пасічник

завідувач відділу наукових досліджень музичних творів та фотодокументів Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. мистецтвознавства

Розглянуто основні напрями розвитку української та зарубіжної етномузикології другої половини ХХ ст., що пов'язані з записами народної музики та її публікуванням у наукових і науково-популярних виданнях, зародженням нових теоретичних і методологічних засад в етномузикології, формуванням національних пісенних каталогів, порівняльним дослідженням у межах однієї національної культури та виходом на міждержавні, міжнаціональні зв'язки.

Ключові слова: народна пісня, українська та європейська фольклористика, національні фольклористичні школи, каталоги народної музики, музичне слов'янознавство.

The article deals with the main trends of Ukrainian and foreign ethnomusicology of the second half of the XX century, connected with recordings of folk music and its publishing in the scientific and popular publications, the emergence of new theoretical and methodological principles of ethnomusicology, the formation of the national song catalogs, comparative study within a national culture and access to the interstate, interethnic relations.

Keywords: folk song, Ukrainian and European folklore, national folklore schools, catalogues of folk music, music of Slavic studies.

Рассмотрены основные направления развития украинской и зарубежной этномузикологии второй половины ХХ в., связанные с записями народной музыки и ее публикацией в научных и научно-популярных изданиях, зарождением новых теоретических и методологических основ в этномузикологии, формированием национальных песенных каталогов, сравнительным исследованием в пределах одной национальной культуры и выходом на межгосударственные, межнациональные связи.

Ключевые слова: народная песня, украинская и европейская фольклористика, национальные школы, каталоги народной музыки, музыкальное славяноведение.

Етномузикологія належить до молодих наук, підґрунтям виникнення якої був швидкий розвиток етнографії у країнах Європи та США. Винахід Томасом Едісоном фонографа уможливив фіксацію живого звучання народної музики, завдяки чому було зібрано велику кількість її зразків, як європейських народів, так і народів Азії. У процесі емпіричного вивчення матеріалу, безпосередніх спостережень у польових і лабораторних умовах вдалося сформулювати певні теоретичні засади, методика аналізу і синтезу. У 1910–1920 рр. формується методика порівняльного музикознавства (*Vergleichen der Musikwissenschaft*). Німецький музикознавець Курт Закс вбачав у порівняльному музикознавстві шлях до вивчення примітивної і східної музики. Вперше про необхідність нових методів у порівняльному музикознавстві зазначив німецький вчений Роберт Лахман, який вбачав роль порівняльного музикознавства у формуванні нових поглядів на музику як явище культури.

Після Першої світової війни почали функціонувати перші національні каталоги (у Відні, Берліні, Фрайбурзі та ін.). За напрацювання теоретичних основ класифікації, систематизації і каталогізації народної музики взялися визначні вчені-теоретики того часу: Бела Барток, Курт Закс, Філарет Колесса, Ілмарі Кроон, Станіслав Людкевич, Костянтин Брейлоу та інші. У 20-х роках ХХ ст. виникли дві нові дисципліни: «музична етнологія», що спеціалізувалася на народній музиці неєвропейських країн, і «музична етнографія», що досліджувала лише селянську музику народів Європи. Кожна дисципліна створила не тільки свої методи дослідження, а й свою теорію, в результаті чого починають формуватися окремі галузі. Вже до кінця 30-х років у європейському середовищі почали функціонувати не тільки різні школи і напрями, а й низка дисциплін, предметом яких були різні аспекти вивчення народної музики. Наслідком цих різних тенденцій стало створення єдиної науки — етномузикології.

Після Другої світової війни зріс інтерес до етномузикології у країнах Східної Європи, в яких активізувалася робота з фіксації народної музики, а з 50-х років ХХ ст. на нових наукових засадах почали створюватися національні пісенні каталоги та Центри дослідження музично-фольклорних матеріалів у Празі, Братиславі,

Будапешті, Бухаресті, а також у містах Югославії, Східної Німеччини, Польщі. З'явилися вчені-теоретики, які в основному розробляли теорію і методи каталогізації, — Оскар і Аліса Ельшеки в Словаччині, Карел Веттер, Йозиф Станіслав у Чехії, Ян Стеншевський і Людвіг Білявський у Польщі, Еріх і Доріс Штокмани у Німеччині.

У 1947 р. у Лондоні під егідою Міжнародної музичної ради почала діяти Міжнародна рада народної музики. В 60-ті роки ХХ ст. формуються провідні організації, зокрема міжнародний Інститут документування і порівняльного вивчення музики в Західному Берліні. Відомі етномузикологи Джаап Кунст [73], Алан Мерріам [74], Бруно Неттл [76] у 1960–1970 рр. визначаючи предмет етномузикології доходять спільної думки: етномузикологія — це одночасно наука про музику, її місце та функцію в загальному культурному контексті. У ті роки зародився новий науковий напрям — «культурна антропологія», ідеологом і яскравим представником якого став відомий американський етномузиколог А. Мерріам. Ідеї, які він сформулював, згодом поширилися та набули актуальності у всій Європі.

В українській музичній фольклористиці на 1950–1970-ті рр., за визначенням Анатолія Іваницького, «співіснували дві «паралельні лінії»: одна — застою, друга — відродження» [23, с. 112]. Перша, на думку автора, була «обережна щодо ідеологічно непевних проблем» [23, с. 112], друга пов'язана з науковою діяльністю Володимира Гошовського, адже «Праці В. Гошовського знову вивели українську етномузикологію на рівень європейської науки» [23, с. 116].

Основну увагу фольклористи зосередили на виданні збірників народних пісень. Було підготовлено до видання 20 томів музичної спадщини Миколи Лисенка, зокрема п'ять томів «Українських народних пісень» [32]. Це обробки для голосу соло у супроводі фортепіано, обробки для вокальних ансамблів, хорів різного складу без супроводу і з супроводом фортепіано. Також було видано три випуски пісенників «Золоті ключі» Дмитра Ревуцького [22], які вартісні передусім оригінальними записами самого Д. Ревуцького, волинськими піснями у записах Петра Козицького та коментарем до пісень, а також відповідною паспортизацією, що дає підстави вважати їх повноцінними для наукових досліджень. Було видано декілька збірників, пов'язаних із певними регіонами, зокрема

Закарпаттям: «Закарпатські народні пісні» (упорядник Зінаїда Василенко) [21]. Збірка З. Василенко складена в основному з фондів Академії наук УРСР, тобто з матеріалів, які були записані під час фольклорних експедицій на Закарпаття. Ці пісні добре розшифровані, мають паспортні дані в кінці збірки. На недоліки цієї збірки вказав В. Гошовський у листі до Я. Стеншевського від 22 квітня 1966 р.: «1) пісні були записані тільки у центральних районах Закарпаття і тому не дають повної уяви про всі музичні діалекти Закарпаття, 2) в збірці є багато чеських, словацьких та угорських пісень, різних авторських пісень та «шлягерів», що поширені в народі, 3) авторка передрукувала декілька пісень зі збірки Михайла Кречка, які по суті не мають нічого спільного з народними і є вимислом самого автора або підробками під народні пісні, 4) деякі пісні були записані під час концертів художньої самодіяльності і тому не являються чистими зразками фольклору». М. Кречко підготував збірку «Закарпатські народні пісні» [20], яку гостро розкритикував В. Гошовський. Також вийшли у світ «Буковинські народні пісні» Леопольда Яценка [6], «Пісні з Волині» Олексія Ошуркевича [46], «Українські народні пісні з Лемківщини» Ореста Гижі [59], «Лемківські співанки» Михайла Соболецького [31]. Любитель-фольклорист Гнат Танцюра підготував збірку «Пісні Явдохи Зуїхи», до якої ввійшло понад 860 пісень талановитої народної співачки з Вінницької області [47]. Ще вийшли друком збірки: «Українські народні романси» [60], «Народні пісні на слова Тараса Шевченка» [43], «З альбомів збирачів народних пісень : матеріали з рукописних збірок» [19], «Українське народне багатоголосся : збірник пісень» [58] та інші. Більшість із цих видань розраховані не на науковців, а на любителів української народної пісні.

У той період з'явилися праці, що відображають певний спектр інтересів українських дослідників. Серед них праці, в яких висвітлюються взаємовпливи сусідніх музично-фольклорних культур: чехословацько-українські [7], українсько-болгарські [63], а також міжслов'янські взаємини [36].

Були надруковані праці, що пов'язані з теоретичними та практичними питаннями запису народної музики та її класифікацією.

До таких зараховуємо: «Записки збирача фольклору» Гната Танцюри [56], «Як записувати народну музику (порадник для збирачів музичного фольклору)» Миколи Гордійчука [8], «Принципи класифікації і наукового видання української словесно-музичної народної творчості на сучасному етапі» Софії Грици та Олексія Дея [17]. Питанням ладу присвятив свою працю Олександр Правдюк [48].

Важливе місце посідають праці з історії музичної фольклористики, діяльності її славетних постатей. У цьому контексті варто згадати перевидання праці Петра Сокальського «Руська народна музика» [55], вихід у світ монографії Софії Грици «Філарет Михайлович Колесса» [16], видання Філарета Колесси «Музикознавчі праці» [28], «Дослідження, статті, рецензії» Станіслава Людкевича [33], що вийшли друком завдяки Зиновії Штундер, монографія О. Правдюка «Українська музична фольклористика» [49].

Очевидно, потрібною була на той час праця, яка б узагальнювала історичний шлях української фольклористики, розкрила її напрями, школи. На жаль, монографія О. Правдюка «Українська музична фольклористика», що вийшла в кінці 1970-х років, була далеко від таких потреб. Автор занадто прив'язав історію української фольклористики до революційних рухів, значно перебільшив роль російських фольклористів у становленні української фольклористики. Не зумів О. Правдюк розкрити значущість праць Климента Квітки, Станіслава Людкевича, Філарета Колесси для розвитку української фольклористичної науки та виведення її на європейський простір. Автор дещо тенденційно піддав критиці праці В. Гошовського, що стосуються методики систематизації та класифікації [49, с. 259-260], питань музичної діалектології [49, с. 268], музичного слов'янознавства [49, с. 307].

Погляди В. Гошовського і О. Правдюка на народну музику та методи її дослідження були різними. Коротко зупинимось на критиці В. Гошовським статті О. Правдюка «Народне музичне мистецтво» до XVII тому Української Радянської Енциклопедії.

В. Гошовський досить негативно оцінив статтю О. Правдюка, вказавши на її поверховість, заплутаність, відсутність фахового аналізу особливостей пісенних жанрів, стилів та типів. Така критика була небезпідставною, адже на той час В. Гошовський вже ґрунтовно дослідив різновиди пісенних жанрів і типів, а свої погляди

виклав у монографічному дослідженні «Карпатська коломийка та її різновиди у слов'ян і сусідніх народів». В. Гошовський піддав критиці хибні узагальнення О. Правдюка щодо широкого побутування коломийки на західноукраїнських землях, зазначивши, що у «лемків коломийка майже невідома, не поширена вона й на Волині, на Поділлі, Поліссі, Холмщині, в південному Закарпатті тощо. Натомість коломийку ми зустрічаємо і в східних областях України й Білорусії» [45, с. 114]. Згодом ці спостереження були конкретизовані в монографії В. Гошовського «Біля джерел народної музики слов'ян» [11].

Далі В. Гошовський підкреслив і незадовільну характеристику, яку дав О. Правдюк таким жанрам українського музичного фольклору, як балади, трудові, колискові, весільні пісні. Вчений рішуче виступив проти змішування в єдине ціле автентичного фольклору та самодіяльного мистецтва, обстоюючи власний погляд на них як двох окремих видів творчості народу. Ці свої погляди В. Гошовський докладніше аргументував у вступній розвідці до збірки «Українські пісні Закарпаття» [12].

Відродження української етномузикології як науки почалося з появою основних праць В. Гошовського. Вчений зумів закласти підвалини кількох дослідницьких напрямів й увійти до когорти провідних європейських етномузикологів другої половини ХХ ст. Коло проблем, які порушував учений протягом своєї інтенсивної наукової діяльності, достатньо велике, проте він завжди піклувався про стан і перспективи української фольклористики. Своїми практичними діями В. Гошовський продемонстрував новий шлях української фольклористики, адже антологія «Українські пісні Закарпаття» [12], монографія «У истоков народной музыки славян : очерки по музыкальному славяноведению» [11], публікації з кібернетичної етномузикології [9; 13-15] — це найважливіші праці, якими вчений зумів заповнити прогалину в ділянці музичної фольклористики.

У деяких ділянках музичної фольклористики В. Гошовський був послідовником Бели Бартока, Станіслава Людкевича та Філарета Колесси, зокрема, розвинув ідею дослідження музичних діалектів. Очевидно, праці цих учених мали вагомий вплив на нову генерацію фольклористів, серед яких Анатолій Іваницький, Богдан

Луканюк, Олена Мурзіна, Ігор Мацієвський, кожен з яких обрав свій шлях у науці. Шляхом В. Гошовського у популяризації етно-музикознавчої спадщини К. Квітки пішов А. Іваницький, який у 1980-х рр. видав «Вибрані праці» К. Квітки [25; 26], а згодом перевидав його збірку «Українські народні мелодії» з коментарями.

Після Другої світової війни у багатьох європейських країнах, особливо східноєвропейських, таких як Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, виник жвавий інтерес до народної музики. Як зазначила польська дослідниця Ядвіга Бобровська, у Польщі після війни можна було вирізнити три етапи розвитку фольклористики та музичної етнографії, що нерозривно поєднувалися з трьома напрямками досліджень. Перший етап — запис та документування фольклористичних матеріалів, другий — видання зібраних матеріалів, третій — фольклористичні та етномузикологічні дослідження зібраного матеріалу з продовженням запису народної музики на цих самих теренах та видання фольклору за регіональним принципом [65, s. 155]. У 1950-х рр. було видано багато збірників регіонального характеру з незначною кількістю пісень, що сягала 30-40 одиниць: «Piosenki z Pomorza» (Ludwik Bielawski), «Piosenki mazurskie» (Władysław Gębik), «Piosenki z Kieleckiego» (Jan Grotnik), «Piosenki z Pienin», «Piosenki z Podhala» (Włodzimierz Kotoński), «Piosenki z Podlasia» (Jarosław Lisakowski), «Piosenki z Rzeszowskiego» (Aleksander Pawlak), «Piosenki z Krakowskiego» і «Piosenki z Żywieckiego» (Włodzimierz Poźniak), «Piosenki z Wielkopolski» і «Piosenki z Ziemi Lubuskiej» (Jadwiga Sobieska), «Piosenki z Mazowsza» (Zofia Sześzewska), «Piosenki z Kurpiów» (Jan Sześzewski).

Поряд із такими науково-популярними пісенниками видавалися фундаментальні монографії та антології, як, наприклад, збірка Адольфа Хібінського «Od Tatr do Bałtyku», до якої увійшло 218 пісень, характерних для регіонів Польщі, антологія «Pieśni Podhala» Яна Садовника, «Pieśni biłgorajskie» Анни Чекановської, багатомне видання «Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały», яке до друку підготував Л. Білявський.

Поза тим, важливого значення у польській етномузикології набувають теоретичні праці Анни Чекановської [66; 67], Людвіга Білявського [64], Яна Стеншевського [77-80]. Ці вчені порушили

широкий спектр наукових проблем — питання методології досліджень народної музики, аналізу, систематизації та класифікації народної музики.

Подібне відбувалося в інших країнах Європи, зокрема в Угорщині, де музична фольклористика завдяки Белу Бартоку і Золтану Кодаю посіла одне з провідних місць в європейській науці. Наукові праці цих учених мали суттєвий вплив на теорію та методологію дослідження народної музики в інших країнах. Не став винятком і Радянський Союз, де праці цих вчених вийшли друком у російському перекладі. Невелика за обсягом брошура Б. Бартока «Зачем и как собирать народную музыку» [2] стала настільною книгою для багатьох записувачів народної музики. Великого значення для порівняльних студій набула його праця «Народная музыка Венгрии и соседних народов» [3] та монографія З. Кодая «Венгерская народная музыка» [27].

Завдяки Б. Бартоку та З. Кодая в Угорщині розпочалося масштабне видання Зводу угорських народних пісень. Їхні матеріали були доповнені двотомним виданням Пала Ярдані [81]. Заслугують на увагу теоретичні напрацювання Бели Нагі, зокрема його стаття «Typenprobleme in der ungarischen Volksmusik» [75], в якій автор наголошує на досягненнях угорської фольклористичної науки в дослідженнях не тільки музичних діалектів, а й глибокого вивчення походження угорської народної музики та її проникнення в культуру інших народів.

Значних успіхів у розвитку науки про народну музичну творчість досягнули етномузикологи Словаччини та Чехії. У 1950–1960 рр. в Словаччині була реалізована програма, суть якої полягала у всеохопності загальнонаціональних музично-фольклорних досліджень. Мета такого проекту — отримання цілісного уявлення про пісенну культуру окремих регіонів, про їхні стильові особливості (музичний діалект). Важливим етапом для словацької фольклористики були дослідження, спрямовані на конкретну тематику, на певні типи пісень, що пов'язані тематично і функціонально.

Теоретичні праці словацьких учених торкалися різних аспектів фольклористики — від практичних рекомендацій збирачам народної музики до нових методів аналізу та каталогізації народної музики.

Серед авторів варто назвати ім'я вченого Йозефа Кресанека і його праці «Slovenská ľudová píseň so stanoviska hudobného» [71], «Sociálna funkcia hudby» [72]. Й. Кресанек порушив питання методології дослідження народної музики, глибоко вивчав взаємовпливи словацької народної музики і музики сусідніх слов'янських народів. Продовжили справу Й. Кресанека його учні подружжя Аліца й Оскар Ельшеки. Варто наголосити на статті А. Ельшекової «Základná etnomuzikologická analýza» («Основи етномузикознавчого аналізу») [69], у якій авторка підкреслила необхідність виходу через аналіз народної музики на широкі проблеми естетичного, соціологічного, культурно-історичного, етномузикознавчого дослідження.

Грунтовно висвітлив наукові проблеми етномузикології О. Ельшек у статті «Stav a perspektívy etnomuzikologickeho bádania na Slovensku» [68]. Він торкнувся історичних аспектів етномузикології, виділивши п'ять етапів, через які пройшла наука: 1) опис всього раніше зібраного матеріалу, 2) розробка нової системи для польових і документальних робіт, інтенсивний збір народної музики, 3) публікації народної пісні з архівних фондів у наукових і науково-популярних виданнях, 4) напрацювання нових теоретичних і методологічних засад в етномузикології на основі досліджень словацької та європейської народної музики, 5) увага до народних музичних інструментів та народних танців [68, s. 15].

Варто наголосити, що словацькі вчені Аліца та Оскар Ельшеки досягли значних успіхів у використанні комп'ютерної автоматизованої системи для каталогізації народної музики. Деякі їхні ідеї розвинув В. Гошовський у напрацюванні своєї системи каталогізації.

Після Другої світової війни широкого розмаху набула фольклористика у Болгарії. Сприяли цьому певні організації, зокрема Інститут музики при Болгарській АН, а також відділення народної музики при Етнографічному музеї. Болгарські фольклористи ставили собі за мету нагромадження народнопісенного матеріалу та видання регіональних збірників. На особливу увагу заслуговують «Народни песни от Западните Покраинини» (записав Васил Стоін, до друку підготувала Райна Коцарова) [40], «Народни песни от Родопския край» (упорядкували Ніколай Кауфман і Тодор Тодоров) [41], збірник «Народни песни от Североизточна България» Івана Качулева [42].

Одночасно з записами та виданням народної музики вчені розвивали наукову проблематику. Як зазначив Т. Тодоров, «Болгарське музикознавство досягло значних результатів у дослідженні формальних ознак болгарської народної музики. Були з'ясовані властиві їй багаті метро-ритмічні форми, ладові особливості, деякі специфічні риси мелодії» [57, с. 94]. Вчений підкреслив важливість класифікації народної музики, її вивчення за жанровими ознаками, функцією, різними музичними і немусичними елементами форми. Т. Тодоров звернув увагу на необхідність перевірки традиційної наукової термінології з огляду на її суть у нових умовах.

Ще один болгарський дослідник Ніколай Кауфман наголосив, що болгарське етномузикознавство у другій половині ХХ ст. зосередило увагу на регіональних дослідженнях народної музики (музичних діалектах), на порівняльних дослідженнях, проводячи паралелі між болгарськими народними піснями і піснями балканських народів (греків, сербів), румунів, турків, а також піснями болгар і українців, підкреслюючи їх велику подібність. Дослідник порушив питання, пов'язані з архівуванням народної музики [70].

У колишній Югославії фольклорна робота здійснювалася за трьома напрямками: запис народної музики, порівняльні дослідження, пошуки у сфері класифікації та систематизації матеріалу. Серед дослідників насамперед варто відзначити Вінко Жганеца та Міорада Василевича. Їхні методи систематизації народних пісень докладно описав В. Гошовський у праці «Принципы и методы систематизации и каталогизации народных песен в странах Европы» [10].

Подібні процеси відбувалися і в європейській частині тодішнього Радянського Союзу: Росії, Білорусії, Литві, Латвії, Естонії, Молдові. На першому плані було видання збірників народних пісень, з акцентуванням на регіонах. Як, наприклад, у Росії: «Народные песни Курской области» [51], «Курские танки и карагоды» А. Рудневої [52], «Русские народные песни Поволжья», упорядник Б. Добровольський [54], «Русские народные песни Красноярского края» редактор С. Аксюк [53], «Народные песни Орловской области», упорядник Н. Владікіна-Бачинська [44]; Білорусії: «Беларускія народныя песні» із записів М. Чуркіна [4], «Беларускія народныя песні Гродзеншчыны» Е. Ледаховіча [5], «Анталогія беларускай народнай

песні», упорядкування Г. Цітовіча [1], «Песенная культура белорусского Полесья» З. Можейко [37]; Литві: «Литовское народное песенное творчество» Я. Чюрлионите [62].

Неодноразово порушувалося питання щодо запису та збереження народної музики. На той час вже була перекладена російською мовою і видана праця Б. Бартока «Зачем и как собирать народную музыку» [2], однак деякі дослідники вважали за потрібне писати свої праці на цю тему. Зокрема, російський фольклорист Леонід Кулаковський підготував брошуру «Как собирать и записывать народные песни» [30], яку можна назвати кроком назад порівняно з працею Б. Бартока. У виданні «Методическая записка по архивному хранению и систематизации фольклорных материалов» [34] литовські фольклористи В. Бараускене, Я. Вітолінь й А. Іонінас запропонували свій проект для вирішення назрілої проблеми. Порушувалося також питання створення у кожній тодішній республіці СРСР кабінетів народної музики, зразком для яких міг бути Кабінет народної музики Московської консерваторії, заснований у 1937 р. К. Квіткою [24].

Як і в європейських країнах, у тодішньому Радянському Союзі з'явилося декілька праць порівняльного дослідження, зокрема «Интонационные связи в песенном творчестве славянских народов» Ф. Рубцова [50], «Финно-угорский музыкальный фольклор и взаимосвязи с соседними культурами» [61], «Музыкальный фольклор финно-угорских народов и их этномузикальные связи с другими народами» [38] «Молдавско-украинские связи в музыкальном фольклоре» Я. Мироненка [35]. Важливого значення надали вчені теоретичним питанням у дослідженні народної музики. Розглядалися питання ладових особливостей [18], характеристики мелодій [39], особливостей форми, структури, порушувалися питання і формального гатунку, зокрема використання числових методів у фольклористиці [29].

Отже, узагальнюючи стан та розвиток етномузикознавства в Україні та європейських країнах другої половини ХХ ст., можна наголосити на тому, що суттєвих відмінностей не було. Різниця була хіба що в ідеологічному підґрунті, яке в тодішній радянській Україні по-особливому гальмувало науковий прогрес. Але навіть і в такій ситуації науковці шукали обхідних шляхів для обстоювання

своїх поглядів і принципів. І саме наукова діяльність В. Гошовського може бути яскравим прикладом такої позиції.

Етномузикознавчий шлях у Європі пройшов декілька етапів: 1) інтенсивні записи народної музики з максимальним охопленням регіонів, 2) публікування народної пісні (використання архівних фондів, нові записи) у наукових і науково-популярних виданнях, 3) підтримання випробуваних та створення нових теоретичних і методологічних засад в етномузикології, 4) формування національних пісенних каталогів, 5) порівняльні дослідження в межах однієї національної культури та вихід на міждержавні, міжнаціональні зв'язки.

1. Анталогія беларускай народнай песні / укладанне и каментарыі *Г. І. Цітовіча*. — Мінск : Беларусь, 1968. — 559 с.
2. *Барток Б.* Зачем и как собирать народную музыку / *Бела Барток* ; пер., вступ. статья и примеч. *С. И. Вайса*. — Москва : Музгиз, 1959. — 48 с.
3. *Барток Б.* Народная музыка Венгрии и соседних народов / *Бела Барток* ; пер. *Г. П. Коссей* ; вступ. статья *И. В. Нестьева*. — Москва : Музыка, 1966. — 79 с.
4. Беларускія народныя песні / запіс *М. Чуркіна* ; пад агульнай рэд. *Р. Р. Шырмы* і *М. Я. Грынבלата*. — Мінск : Дзярж. выд. БССР, 1959. — 136 с.
5. Беларускія народныя песні Гродзеншчыны / запіс *Э. Ледаховіча*. — Мінск : Дзярж. выд. БССР, 1962. — 115 с.
6. Буковинські народні пісні / упорядкув., вступ. стаття та прим. *Л. Яценка*. — Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. — 678 с.
7. *Гайдай М.* Чехословацько-українські взаємини в сучасній фольклористиці (1918–1960) / *М. Гайдай*. — Київ : Вид-во АН Укр. РСР, 1963. — 87 с.
8. *Гордійчук М.* Як записувати народну музику (порадник для збирачів музичного фольклору) / *М. Гордійчук*. — Київ : Держ. вид-во образотв. мистец. і муз. л-ри УРСР, 1960. — 35 с.
9. *Гошовский В.* Горани : к типологии армянской песни : опыт исследования с помощью ЭВМ / *В. Гошовский*. — Ереван : АН Арм. ССР, 1983. — 71 с. — Препринт: АТ 1. — (Исследования по кибернетической этномузыкологии).
10. *Гошовский В.* Принципы и методы систематизации и каталогизации народных песен в странах Европы : исторический критический очерк / *В. Гошовский*. — Москва : Музфонд СССР, 1966. — 74 с.

11. *Гошовский В.* У истоков народной музыки славян : очерки по музыкальному славяноведению / *В. Гошовский.* — Москва : Сов. композитор, 1971. — 304 с.
12. *Гошовский В.* Украинские песни Закарпатья / *В. Гошовский.* — Москва : Сов. композитор, 1968. — 478 с.
13. *Гошовский В.* Фольклор и кибернетика / *В. Гошовский* // Советская музыка. — 1964. — № 11. — С. 74-83 ; № 12. — С. 83-89.
14. *Гошовский В.* ЭВМ в исследовании искусства и архитектуры / *В. Гошовский, З. Тараян, С. Мнацаканян* // IV Республиканская науч. конф. по проблеме культуры и искусства Армении, Ереван, Сарданарат, 18-22 сент. 1979 г.: тезисы докладов / АН Арм. ССР, Ин-т искусств, Гос. музей этнографии Армении. — Ереван, 1979. — С. 180-187.
15. *Гошовський В.* Універсальний комп'ютерний каталог народних пісень як основа кібернетичної етномузикології / *В. Гошовський* // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. — Львів, 1993. — Т. ССХХVI : Праці музикознавчої комісії. — С. 182-196.
16. *Грица С.* Філарет Михайлович Колесса / *С. Грица.* — Київ : Держ. вид-во образотв. мистец. і муз. л-ри УРСР, 1962. — 111 с.
17. *Грица С. Й.* Принципи класифікації і наукового видання української словесно-музичної народної творчості на сучасному етапі : доп. рад. делегації на VI Міжнар. з'їзді славістів (Прага, серпень 1968) / *С. Й. Грица, О. І. Дей.* — Київ : Наук. думка, 1968. — 37 с.
18. *Елатов В.* Ладовые основы белорусской народной музыки / *В. Елатов.* — Минск : Наука и техника, 1964. — 216 с.
19. З альбомів збирачів народних пісень : матеріали з рукописних збірок / упорядкув., вступ. стаття *М. Гордійчук.* — Київ : Мистецтво, 1963. — 124 с.
20. Закарпатські народні пісні / упоряд. *М. Кречко.* — Ужгород : Закарпатське обл. вид-во, 1959. — 287 с.
21. Закарпатські народні пісні / упорядкув., передм. та прим. *З. І. Василенко* ; відп. ред. *М. М. Гордійчук.* — Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. — 371 с.
22. Золоті ключі : пісенник / упоряд. *Д. М. Ревуцький* ; заг. ред. *М. М. Гордійчука.* — Київ : Мистецтво, 1964. — Вип. I. — 147 с. ; вип. II. — 139 с. ; вип. III. — 147 с.
23. *Іваницький А. І.* Українська музична фольклористика (методологія і методика) : навч. посібник / *А. І. Іваницький.* — Київ : Заповіт, 1997. — 392 с. : іл.
24. Кабинет народной музыки / подготов. *И. К. Свиридовой* по материалам Кабинета. — Москва : Музыка, 1966. — 104 с.
25. *Квітка К. В.* Вибрані статті / *К. В. Квітка* / упорядкув., передм. та комент. *А. І. Іваницького.* — Київ : Муз. Україна, 1985. — Ч. I. — 142 с.

26. *Квітка К. В.* Вибрані статті / *К. В. Квітка* / упорядкув., передм. та комент. *А. І. Іваницького*. — Київ : Муз. Україна, 1986. — Ч. II. — 151 с.
27. *Кодай З.* Венгерская народная музыка / *Золтан Кодай* ; пер. *Э. Т. Владимировой*. — Будапешт : Корвина, 1961. — 186 с.
28. *Колесса Ф. М.* Музикознавчі праці / *Ф. М. Колесса* ; редкол.: *Л. В. Ревуцький* (голова), *М. М. Гордійчук* [та ін.]. — Київ : Наук. думка, 1970. — 592 с.
29. Количественные методы в музыкальной фольклористике и музыковедении : сборник ст. / редкол.: *Э. Е. Алексеев, Е. Д. Андреева, М. Г. Борода, А. С. Танган*. — Москва : Сов. композитор, 1988. — 284 с.
30. *Кулаковский Л.* Как собирать и записывать народные песни / *Л. Кулаковский*. — Москва : Сов. композитор, 1962. — 50 с. — (Массовая фольклорная библиотека любителей музыки).
31. Лемківські співанки / зібрав і упорядкув. *М. Соболевський*. — Київ : Муз. Україна, 1967. — 319 с.
32. *Лисенко М.* Українські народні пісні // *Лисенко М.* Зібрання творів : в 20 т. / *М. Лисенко* ; муз. ред. *Л. М. Ревуцького* ; літ. ред. *М. Т. Рильського*. — Київ : Мистецтво, 1956. — Т. XV. — 244 с. ; Т. XVI. — 120 с. ; Т. XVII. — 164 с. ; Т. XVIII. — 226 с. ; Т. XIX. — 161 с. ; Т. XX. — 157 с.
33. *Людкевич С.* Дослідження, статті, рецензії / *С. Людкевич* ; упорядкув., вступ. стаття, пер. та прим. *З. Штундер*. — Київ : Муз. Україна, 1973. — 319 с.
34. Методическая записка по архивному хранению и систематизации фольклорных материалов / редкол.: *В. И. Бараускене, Я. Я. Витолинь, А. Ионина* [и др.] ; отв. ред. *Я. Пропп*. — Вильнюс : АН Лит. ССР, 1964. — 105 с.
35. *Мироненко Я. П.* Молдавско-украинские связи в музыкальном фольклоре : история и современность / *Я. П. Мироненко* ; отв. ред. *Е. Б. Визитей*. — Кишинев : Штиница, 1986. — 144 с.
36. Міжслов'янські фольклорні взаємини / відп. ред. *М. І. Кравцов*. — Київ : АН УРСР, 1963. — 208 с.
37. *Можейко З.* Песенная культура белорусского Полесья: село Тонеж / *З. Можейко* ; ред. *Е. В. Гиппиус*. — Минск : Наука и техника, 1971. — 264 с.
38. Музыкальный фольклор фино-угорских народов и их этномузикальные связи с другими народами : тезисы докладов / редкол.: *Ю. Рейер, И. Рюитель* (ред.), *И. Тоблер*. — Таллин : СК Эстон. ССР, 1976. — 58 с.

39. *Мухаринская Л.* Мелодический язык современной белорусской народной песни / *Л. С. Мухаринская.* — Минск : Высшая школа, 1966. — 56 с.
40. Народни песни от Западните Покраинини / нотирал и записал *Васил Стоин* ; ред. *Райна Коцарова.* — София : Българската АН, 1959. — 360 с.
41. Народни песни от Родопския край / сост.: *Николай Кауфман* и *Тодор Тодоров.* — София : Българска Академия на Науката, 1970. — 970 с.
42. Народни песни от Североизточна България / съставител и ред. *Иван Качулев.* — София, 1973. — Т. II. — 837 с.
43. Народні пісні на слова Тараса Шевченка / вступ. стаття, упорядкув. та прим. *О. Правдюка* ; заг. ред. *М. Гордійчука.* — Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. — 239 с.
44. Народные песни Орловской области / сост. *Н. Владыкина-Бачинская.* — Москва : Музыка, 1964. — 160 с.
45. *Пасічник В.* Праця Володимира Гошовського серед праць Станіслава Людкевича / *Володимир Пасічник* // Дев'ята конференція дослідників народної музики червоно-руських (галицько-володимирських) та суміжних земель : Львів, 24-25 верес. 2010 р. : матеріали / ред.-упоряд.: *Б. Луканюк* та *Ю. Рибак* ; ЛНМА ім. М. Лисенка, кафедра музичної фольклористики ; Наук.-дослід. лаб. муз. етнології. — Львів, 2010. — С. 111-114.
46. Пісні з Волині / упорядкув. текстів та прим. *О. Ф. Ошуркевича* ; упорядкув. нотних матеріалів *М. С. Стефанишина* ; відп. ред. *С. Й. Грица.* — Київ : Муз. Україна, 1970. — 333 с.
47. Пісні Явдохи Зуїхи / записав *Гнат Танцюра* ; упорядкув., передм. та прим. *В. А. Юзвенко*, *М. Т. Яценка* ; ред. та упоряд. нотних матеріалів *З. І. Василенко.* — Київ : Наук. думка, 1965. — 810 с. — (Українська народна творчість).
48. *Правдюк О.* Ладові основи української народної музики / *О. Правдюк.* — Київ : АН УРСР, 1961. — 196с.
49. *Правдюк О. А.* Українська музична фольклористика / *О. А. Правдюк.* — Київ : Наук. думка, 1978. — 328 с.
50. *Рубцов Ф.* Интонационные связи в песенном творчестве славянских народов : опыт исследования / *Ф. Рубцов* ; под общ. ред. *С. Аксюка.* — Ленинград : Сов. композитор, 1962. — 116 с.
51. *Руднева А.* Народные песни Курской области / *А. Руднева* ; под общ. ред. *С. Аксюка.* — Москва : Сов. композитор, 1957. — 127 с.

52. *Руднева А. В.* Курские танки а карагоды : таночные и карагодные песни и инструментальные танцевальные пьесы / *А. В. Руднева*. — Москва : Сов. композитор, 1975. — 309 с.
53. Русские народные песни Красноярского края / под общ. ред. *С. В. Аксюка*. — Москва : Сов. композитор, 1959. — Вып. 1. — 226 с.
54. Русские народные песни Поволжья: песни, записанные в Куйбышевской области / сост.: *Б. М. Добровольский, Н. П. Колтакова* [и др.] ; муз. ред. *Ф. В. Соколов*. — Москва ; Ленинград : Изд-во АН СССР, 1959. — Вып. 1. — 195 с.
55. *Сокальський П.* Руська народна музика: російська і українська в її будові мелодичній і ритмічній і відмінності її від основ сучасної гармонічної музики / *П. Сокальський* ; пер. *М. Хомичевського*. — Київ : Держ. вид-во образотв. мистец. і муз. л-ри УРСР, 1959. — 399 с.
56. *Танцюра Г.* Записки збирача фольклору / *Г. Танцюра*. — Київ : Держвидав образотв. мистец. і муз. л-ри, 1958. — 99 с.
57. *Тодоров Т.* Съвременни проблеми в изучаването на българското музикално народно творчество / *Тодор Тодоров*. — София : БАН, 1974. — 216 с.
58. Українське народне багатоголосся: збірник пісень / упоряд.: *Василенко З., Гордійчук М., Гуменюк А., Правдюк О., Яценко Л.* ; заг. ред. *М. Гордійчук*. — Київ : Мистецтво, 1963. — 537 с.
59. Українські народні пісні з Лемківщини / зібрав *Орест Гижса* ; заг. ред., вступ. стаття *С. Грици*. — Київ : Муз. Україна, 1972. — 403 с.
60. Українські народні романси / упорядкув., передм. та прим. *Л. Яценка* ; відп. ред. *М. М. Гордійчук*. — Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. — 411 с.
61. Финно-угорский музыкальный фольклор и взаимосвязи с соседними культурами / сост. *И. Рюйтел*. — Таллин : Ээсти Раамат, 1980. — 335 с.
62. *Чюрлионите Я.* Литовское народное песенное творчество / *Я. Чюрлионите*. — Москва ; Ленинград : Музыка, 1966. — 328 с.
63. *Шумада Н. С.* Українсько-болгарські фольклористичні зв'язки (період болгарського відродження) / *Н. С. Шумада*. — Київ : АН УРСР, 1963. — 164 с.
64. *Bielawski L.* Rytmika polskich pieśni ludowych / *L. Bielawski*. — Kraków : PWM, 1970. — 201 s.
65. *Bobrowska J.* Polska folklorystyka muzyczna / *Jadwiga R. Bobrowska*. — Katowice : Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego, 2000. — 347 s.
66. *Czekanowska A.* Etnografia muzyczna. Metodologia i metodyka / *Anna Czekanowska*. — Warszawa : PWN, 1971. — 212 s.

67. *Czekanowska A.* Główne kierunki i orientacje etnomuzykologii współczesnej: Refleksje metodologiczne / *Anna Czekanowska.* — Warszawa : Wyd-wo Un-tu Warszawskiego, 1983. — 190 s.
68. *Elschek O.* Stav a perspektívy etnomuzikologickeho bádania na Slovensku / *Oskar Elschek* // *Seminárium ethnomusicologicum 1.1.* — Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 1972. — S. 11-31.
69. *Elscheková A.* Základná etnomuzikologická analýza / *Alica Elscheková* // *Hudobnovedné štúdie.* — 1963. — Roč. VI. — Č. 9. — S. 117-178.
70. *Kaufman N.* L'ethnomusicologie bulgare / *Nikolai Kaufman.* — *Ethnologie française.* — 2001/2. — T. XXXVII. — S. 219-227.
71. *Kresanék J.* Slovenská ľudová píseň so stanoviska hudobného / *J. Kresanék.* — Bratislava : SAV, 1951. — 300 s.
72. *Kresanék J.* Sociálna funkcia hudby / *J. Kresanék.* — Bratislava : SAV, 1961. — 162 s.
73. *Kunst J.* Ethnomusicology. A study of its nature, its problems, methods and representative personslities to whch is added a bibliography. 3rd edition / *Jaap Kunst.* — The Nague : Martinus Nijhoff, 1959. — 303 s.
74. *Merriam A.* The anthropology of music / *Allan Merriam.* — Evanston. — 1964. — 358 s.
75. *Nagy B. C.* Typenprobleme in der ungarischen Volksmusik / *B. C. Nagy* // *Studia musicologica : Academiae Scientiarum Hungaricae.* — Budapest : AK, 1962. — T. II. — Fasc. 1-4. — S. 225-266.
76. *Nettl B.* Theory and Method in Ethnomusicology / *Bruno Nettl.* — Collier-Macmillan Limited, London, 1964. — 306 s.
77. *Stęszewski J.* Ebauche de l'histoire des classifications ethnomusicologiques en Pologne / *J. Stęszewski* // *Studia musicologica.* — Budapest. — 1965. — T. VII. — Fasc. 1-4. — S. 345-348.
78. *Stęszewski J.* Prolegomena do klasyfikacji etnomuzykologicznych / *Jan Stęszewski* // *Muzyka.* — 1966. — № 3/4 (42/43). — S. 3-17.
79. *Stęszewski J.* Sachen, Bewußtsein und Benennungen in ethnomusikologischen Untersuchungen : Am Beispiel der polnischen Folklore / *Jan Stęszewski* // *Jahrbuch für Volksliedforschung.* — 1972. — S. 131-169.
80. *Stęszewski J.* Uwagi o etnomusycznej regionalizacji polski / *Jan Stęszewski* // *Dyskurs o tradycji.* — Wroslaw : Ossolineum, 1974. — S. 323-348.
81. *Ungarische Volksliedtypen* / herausch. *Pal Jardanyj.* — Budapest, 1964. — T. I. — 224 s. ; T. II. — 197 s.